

Flere mottakere

Saksbehandler, innvalgstelefon

Irvin Kilde, 35 58 61 86

Begrenset høring av forslag til prinsipper for lokkeflommer i Tokkeåi

Vi viser til vilkårsrevisjonen for Tokke-Vinje-reguleringene og de reviderte konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement gitt ved kongelig resolusjon 17. juni 2022. Som en del av vilkårsrevisjonen har Statsforvalteren i Vestfold og Telemark fått delegert ansvaret med å utarbeide et forslag til prinsipp for lokkeflom fra Vinjevatn til Tokkeåi.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark sender med dette forslag til prinsipper for lokkeflommer i Tokkeåi på høring med frist 07.05.2025.

Bakgrunn

Storørret (storaure) er en betegnelse på bestander av ørret hvor en betydelig andel går over på en fiskediett og blir store, i noen tilfeller opp til 15 kg. Dette fenomenet forekommer enkelte av våre store innsjøer, der forholdene ligger til rette med tilstedeværelse av fórfisk og tilstrekkelig gyte- og oppvekstområder i inn- og utløpsvassdrag. Klima- og miljødepartementet har styrket forvaltningen av storørret gjennom egen handlingsplan (2020)¹. I denne er det listet opp 43 sikre storørretlokaliteter. Bandak m/Tokkeåi er vurdert blant de 12 viktigste - som en storørretlokalitet *svært stor verdi*, og som er kandidat til nasjonalt storørretvassdrag tilsvarende som i lakseforvaltningen. Handlingsplanen nevner en rekke avbøtende tiltak som vil kunne sikre langsiktig overlevelse av storørretbestandene, og blant dem er tilstrekkelig elveareal for gyting og oppvekst, herunder fjerning av vandringsbarrierer.

Ytterligere info om storørret finnes på nettsidene til Statsforvalteren i Vestfold og Telemark ([link](#)).

Bakgrunnen for revisjonen av Tokke-Vinje-reguleringen er forankret i behovet for å adressere miljømessige utfordringer knyttet til tidligere reguleringer. Reguleringen har historisk redusert

¹ Forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret. Miljødirektoratet Rapport M-1786 | 2020

tilgjengelige gyteområder og påvirket naturlige vandringsmønstre for ørreten i Bandak, samt ført til sedimentering og endringer i vannkjemi som har svekket økosystemets balanse.

De reviderte vilkårene og manøvreringsreglement gitt ved kongelig resolusjon 17.juni 2022 søker å korrigere disse problemene ved å iverksette tiltak som minstevannføring, lokkeflommer og bygging av fiskepassasje, som skal bidra til å bedre gyteforholdene og sikre at storørreten kan opprettholde sin naturlige syklus i sine naturgitte leveområder, samt forbedre vassdragets økologiske balanse. Tokkeåi oppstrøms utløpet til Lio kraftverk er regulert gjennom dam Vinjevatn (med bekkeinntak), og har lavere vannføring enn naturlig. Derfor vil lokkeflommer kunne stimulere til oppgang gjennom den planlagte fiskepassasjen i Helvetesfossen, og samtidig hjelpe med nedvandring av utgytt fisk. I konsesjonens manøvreringsreglement, punkt 2 om *Vannslipping*, står det at:

«(...) Det skal avsettes et vannvolum på 10 mill. m³ som etter Statsforvalterens bestemmelse kan nyttes til slipp av lokkeflom fra Vinjevatn til Tokkeåi i de år der flom ikke forekommer naturlig.»

På oppdrag fra Tokke kommune har Universitet i Agder og Multiconsult utarbeidet en fagrapport² med tekniske innspill til påleggene i vilkårsrevisjonen som gjelder lokkeflom og løsning for fiskepassasje i Helvetesfossen. Statsforvalteren vurderer de tekniske innspillene i rapporten som gode, og rapporten som et viktig bidrag til iverksettelse av tiltakene i revisjonen.

Rapporten peker på erfaringer fra tidligere undersøkelser i Tokkeåi, som viser en økt vandringstilstand hos ørret ved en tredobling fra 15-20 m³/s til nærmere 50 m³/s. En vannmengde på minst 30 m³/s ut av Vinjevatn vil sammen med restvannføringa trolig føre til tilstrekkelig vannføring til at fiskepassasjen i Helvetesfossen kan tas i bruk. Videre pekes det på at vannbanken på 10 mill. m³ bør fordeles på fire lokkeflommer gjennom hele opp- og nedvandringsperioden. I tillegg poengteres viktigheten av kontinuerlig overvåking av opp- og nedvandring i fiskepassasjen, for å kunne vurdere effektene av de fastsatte prinsippene.

Formålene med lokkeflommene er å:

- Stimulere til opp- og nedstrøms gytevandring hos storørret i vassdraget, og sikre tilgangen til gyteområder oppstrøms Helvetesfossen.
- Stimulere til en bærekraftig fordeling av gytefisk på gyteplassene på den inntil 8 km lange elvestrekningen oppstrøms Helvetesfossen.
- Gjenopprette naturlige vandringsmønstre påvirket av tidligere reguleringer.
- Etablere en mer naturlig vannføringsdynamikk og revitalisere bunnsubstrat.
- Forbedre den økologiske balansen i Tokkeåi.

Ettersom erfaringene med lokkeflom er begrenset i Norge, er det vesentlig at regimet tilpasses og optimaliseres underveis. De fastsatte prinsippene er derfor ikke til hinder for en adaptiv forvaltning, noe som forutsetter en god dialog mellom Statsforvalter og regulant.

Statsforvalterens sender her følgende forslag til prinsipper for lokkeflom i Tokkeåi på høring. Prinsippene baserer seg på de faglige tilråkningene i overnevnte rapport, samt tidligere undersøkelser og rapporter fra ferskvannsbiologiske undersøkelser som samlet utgjør et godt kunnskapsgrunnlag.

² Moland, E. m.fl. 2023. Faglige innspill til lokkeflommer og design av fisketrapp i Tokkeåi

Forslag til prinsipp for lokkeflom i Tokkeåi

1. Avsatt vannvolum i Vinjevatn på inntil 10 millioner m³ skal slippes som inntil 4 årlige lokkeflommer innenfor perioden fra og med 15. august til og med 1. november.
2. Vannføringen under lokkeflommene skal være minst 30 m³/s ut av Vinjevatn i minst 24 timer sammenhengende.
3. Vannslipp for lokkeflom skal skje fra kl. 12:00 på dagen til kl. 11:59 neste dag, og skal annonseres i god tid i forkant.
4. Vannslipp skal i utgangspunktet skje i uke 34, 37, 40 og 43 – det vil si rundt 25. august, 15. september, 5. oktober og 25. oktober. Mandager i disse ukene skal være tidsfrister som bestemmer når slippene skal skje inneværende periode. Dersom det er døgn med vannføring lik eller over 30 m³/s mellom disse datoene, som skyldes naturlig tilsig, regnes dette som en godkjent lokkeflom. To eller flere døgn med vannføringer lik eller over 30 m³/s telles som én lokkeflom, med mindre de overskrider dato/ukenummer for neste lokkeflom med minst ett døgn.
5. Dersom det i perioden 1. til 15. august, blir målt minst 30 m³/s i minst 24 timer sammenhengende ved utløpet av Vinje dam, frafaller kravet om vannslipp for august.
6. Vannføringen ut av Vinjevatn skal være målbar og gjøres åpent tilgjengelig. Vannføring skal også måles ved Omdal bru for å måle vannmengde tilført gjennom restvannføring i sideløp.
7. Effekten av lokkeflommene skal kunne vurderes ved overvåking av opp- og nedvandrende fisk gjennom fiskepassasjen. Data som registreres skal inkludere antall fisk, dato og klokkeslett for hver passering og individuell kroppsstørrelse.
8. Regulanten skal for hver sesong redegjøre med data og statistikk for slipp av lokkeflommer og oppgang i fisketrappa, samt komme med erfaringsbaserte forslag til forbedringer. Denne rapporten skal være Statsforvalteren i hende innen 1.3. påfølgende år.
9. Statsforvalteren vil føre tilsyn med implementeringen av lokkeflommene, og evaluere effekten lokkeflommene har på storørretens gytevandring basert på regulantens årlige redegjørelse og forslag til forbedringer (jf. punktet over).

10. Prinsippene om lokkeflom blir gjeldende fra og med det året fiskepassasjen settes i drift, og gjelder i utgangspunktet i 5 år. Statsforvalteren kan revidere prinsippene om lokkeflom underveis i denne perioden, basert på datagrunnlag fra opp- og nedvandring fra fiskepassasjen og andre erfaringsbaserte forhold.

Høringsinstanser oppfordres til å gi sine innspill til forslaget innen 7.5.2025. Innspillene sendes til sfvtpost@statsforvalteren.no. Statsforvalteren vil vurdere høringsinnspillene og deretter fastsette endelige prinsipper for lokkeflom i Tokkeåi.

Med hilsen

Grethe Helgås (e.f.)
direktør

Irvin Kilde
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Mottakerliste:

Statkraft			
Norges vassdrags- og energidirektorat	Postboks 5091 Majorstua	0301	OSLO
Tokke kommune	Storvegen 60	3880	DALEN
Vinje kommune	Vinjevegen 192	3890	VINJE
Universitetet i Agder v./Even Moland			
Multiconsult v./Morten Kraabøl			
NINA v./Knut Marius Myrvold			
Universitetet i Sørøst-Norge v./Jan Heggenes			
Tokke JFF v./Anne Helen Jupskås			
Bandak Fiskelag v./Kai Brattestå			
Telemark fylkeskommune	Postboks 2844	3702	SKIEN
Tokke og Vinje vannområde v./Olav Bjørn Bakken			